

El fons històric de l'Escola Normal de Barcelona

Francesc Imbernon*

El 8 de març de 1839 es va inaugurar oficialment l'Escola Normal Central de Madrid amb el nom de Seminario de Maestros. No es pot dir que fos la primera iniciativa en la formació de mestres, ja que la societat gremial Hermandad de San Casiano, creada a Madrid el 1642 i suprimida el 1787, tenia finalitats semblants, encara que fins al desembre de 1743 no va confirmar Felip V el dret a examinar els aspirants a mestres i a poder nomenar «visitadors» per inspeccionar les escoles.¹

L'Hermandad de San Casiano, la podem considerar el precedent de la institucionalització de la formació de mestres, ja que els altres precedents no són més que regulacions legislatives: la cèdula d'Enric II, l'any 1370, o l'ordre («no se podrá abrir una escuela pública en pueblo alguno de los reinos sin ser primero examinado o aprobado para ello») de Felip II de l'any 1588.

El 1743 es va crear el Colegio Académico del Noble Arte de las Primeras Letras, que va tenir una durada de deu anys, i s'establí posteriorment, el 25 de desembre del 1791, l'Academia de Primera Educación, la qual, conjuntament amb la Junta General de Caridad, preparava i examinava mestres.

El 21 d'octubre de 1834 es va recomanar la creació d'escoles normals mitjançant la Instrucción para el régimen y gobierno de las escuelas públicas, dictada pel ministre Moscoso de Altamira (es va crear una comissió per Decret de 31 d'agost del 1834). El 8 de març de 1839 és la data en què es va institucionalitzar oficialment la formació de

* Departament de Didàctica i Organització Escolar. Universitat de Barcelona

¹ Sobre l'Hermandad de San Casiano, podeu veure: SOLANA, E. (1957): *Historia de la Pedagogia*. Escuela Española. Madrid.

mestres a l'Estat espanyol amb la inauguració de la primera escola normal de *maestros* (les escoles normals de *maestras* no s'establiran fins al 1858).²

La Llei del ministre Moyano de 9 de desembre de 1857 va establir que hi hagués una escola normal a cada província.³

A partir d'aquell moment es van crear escoles normals arreu de l'Estat: la de Barcelona (Escola Normal Superior de Instrucció Primària de Barcelona) es va establir el 1845⁴ en una casa particular (carrer del Comte de l'Assalt, número 13) i posteriorment, el 1849, es va instal·lar a l'edifici de la Universitat.

Les primeres dades que trobem a l'arxiu de l'actual escola de magisteri són les actes d'examen i expedients de 1849 i els llibres de comptes, que corresponen a l'any 1858, i les dades del curs acadèmic de l'escola normal de *maestras* del 1861. Dels quatre que eren el 1845, dirigits per Odon Fonoll, els professors van passar a ser onze durant el curs 1861 (quatre catedràtics, quatre adjunts, dos ajudants i un especial).

L'escola normal de *maestras* es va inaugurar oficialment el 14 de juliol del 1861. Les alumnes que es van matricular el curs 1861 van ser 249, de les quals 143 hi assistien en règim oficial i 106 en règim lliure. D'aquestes 249 alumnes, van acabar la carrera 105 de les oficials i 32 de les lliures. Per tant, la primera promoció femenina de mestres d'escola va ser de 137.

El fons bibliogràfic amb què comptava la biblioteca era, en el curs 1861/1862, de 3.452 llibres, dels quals, segons fonts de l'arxiu, 540 es van fer servir per la lectura, amb un total de 600 hores d'obertura de la biblioteca.

Avui, 144 anys després, l'Escola Normal de Barcelona (amb les vicissituds patides per totes les escoles de l'Estat i amb les específiques de canvi de domicili, persones, ideologies...) ha perdut part del seu importat fons històric, producte dels esdeveniments històrics i humans. Això no obstant, encara conserva un fons que, patrimoni de tots, pot aportar molts documents útils sens dubte per als historiadors de l'educació en general i també per aquells professionals, preocupats per la formació de mestres.

Actualment, la Universitat de Barcelona, mitjançant els tècnics del seu arxiu i conjuntament amb professors de l'Escola Normal, ha iniciat la classificació de l'arxiu per tal que en un futur proper es puguin utilitzar. Durant el curs 1988/1989, tres persones es dedicaren íntegrament a realitzar aquesta classificació, amb la qual cosa esperem que properament aquestes notes precipitades es puguin convertir en una relació precisa i exhaustiva del material de l'arxiu històric de l'Escola Normal de Barcelona.

² Per ampliar el tema dels inicis dels estudis de Magisteri, podeu veure: CARDERERA, M. (1886): *Diccionario de Educación y métodos de enseñanza*. Hernando. Madrid.

³ Per ampliar la història de les escoles normals, podeu veure: GUZMÁN, M. del (1986): *Vida y muerte de las Escuelas Normales*. PPU, Barcelona.

⁴ Segons l'*Anuario Histórico Estadístico Administrativo de Instrucción Pública en España*, publicat el desembre de 1874.

L'únic material classificat fins ara ha estat el corresponent a l'Escola Normal de la Generalitat; només disposem, però, dels expedients dels alumnes, d'actes d'examen i d'informació parcial sobre el professorat.

Aquest fons, el podem dividir en tres apartats en funció de la temàtica de què tractem:

- a) Fons que conté material sobre l'alumnat.
- b) Fons que conté material sobre el professorat.
- c) Fons que conté material sobre la gestió i d'administració de l'Escola Normal.
- a) Fons que conté material sobre l'alumnat.

Podem trobar exàmens d'ingrés i tots els expedients complets del Pla de 1914, el Pla cultural de l'Escuela Normal Superior de Maestras (des del 1862), el Pla professional i la resta de plans fins avui dia.

Actes d'examen des de 1861.

Matrícules de quasi tots els plans.

Estadístiques sobre alumnes de diversos plans: número d'alumnes per cursos, activitats, qualificacions...

Registres d'assistència d'alumnes fins a 1950.

Actes de revàlida dels diversos plans.

- b) Fons que conté material sobre el professorat.

Respecte al professorat es pot dir que es conserva tot el material des del 1868:

Actes de reunions de professors de diversos plans.

Relació exhaustiva de tot el professorat des de 1868: nòmines (completes a partir de 1916), expedients, nomenaments.

Informació sobre les permanències.

Llibre d'actes del claustre (des de 1889).

Llibres de record del professorat jubilat o mort (d'especial relleu és el dedicat a la mort el 1875 del primer director, Odon Fonoll).

- c) Fons que conté material sobre la gestió i l'administració de l'Escola Normal.

Concessió de beques a alumnes de diversos plans.

Llibres de caixa, diari i arqueig de quasi tots els exercicis (a partir de 1858).

Pressupostos (els de principi de segle, molt detallats).

Registre de tots els títols donats.

Convalidacions.

La pretensió d'aquesta comunicació és donar notícia als historiadors de l'educació dels Països Catalans, del fet que en un futur immediat podran disposar de l'ordenació i la classificació d'un fons històric-pedagògic que els permetrà conèixer millor la història de la formació inicial al Principat i, específicament, a Barcelona.

